

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ І ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ВОЄННИМ КОНФЛІКТОМ

Захист і збереження культурних цінностей як визначальне явище соціокультурної життєдіяльності, еволюція і значний інтерес суспільства до прагнення цінувати національне культурне надбання постійно перебувають у полі зору світової спільноти, у тому числі наукової. Процеси адаптації національного законодавства країн світу до міжнародних стандартів із захисту культурних цінностей, зокрема під час збройного конфлікту, є показниками ступеня розвинутої суспільства. На сьогоднішній день у законодавстві України, на жаль, жодне з положень Гаазької конвенції 1954 р. не враховано. З огляду на політичну ситуацію, що склалася сьогодні в Україні, подальша доля культурних цінностей кримських музеїв, що є державною частиною Музейного фонду України, є вкрай непередбачуваною.

Питання захисту і збереження національних культурних цінностей були в центрі досліджень зарубіжних і вітчизняних науковців: М. Богуславського, Н. Нікандрова, О. Кібовського, В. Петракова, О. Федорука, В. Врублевської, Ю. Богущького, Ю. Савчука, П. Білаша, С. Кота, В. Акуленка. У працях цих вчених розглядалися різноманітні аспекти збереження культурних цінностей на всіх його етапах: від фізичного зберігання та правової охорони культурних цінностей до філософсько-соціологічного осмислення культурно-історичного процесу. Водночас, проблеми захисту і збереження національних культурних цінностей у зв'язку із воєнним конфліктом приділялося недостатньо уваги. На нашу думку, зазначений напрям дослідження є актуальним і потребує подальших досліджень.

Розглянемо можливості теоретичного узагальнення й обґрунтування засад захисту культурних цінностей у випадку збройного конфлікту на прикладі міжнародного гуманітарного права. Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких наукових завдань: визначити умови захисту культурних цінностей у випадку збройного конфлікту; проаналізувати ступінь застосування міжнародно-правових норм у законодавстві України; виокремити проблематику збереження культурного надбання з огляду на історико-культурні процеси в Україні.

У преамбулі Рекомендації генеральної конференції Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (24–28.11.1978, м. Париж) про охорону рухомих культурних цінностей зазначається, що рухомі культурні цінності, характерні для різних культур, є частиною загальної спадщини людства, а відтак, кожна держава несе моральну відповідальність за їхню охорону і зберігання перед усім міжнародним співтовариством [1]. Оскільки наша культура самобутня, захищати і зберігати національну культурну спадщину — право й обов'язок нашої держави, позаяк образ суспільства формують цінності, що є джерелом творення. Особливо гостро це визначення сприймається на сучасному етапі.

Основні засади захисту культурних цінностей у міжнародному праві вперше розглядалися ще наприкінці XIX — початку XX століття. 18 жовтня 1907 року у Гаазі були прийняті, зокрема, Конвенція про закони і звичаї сухопутної війни (IV Гаазька конвенція), Конвенція про бомбардування морськими силами під час війни (IX Гаазька конвенція). Відповідно до цих документів, культурні цінності були наділені спеціальним статусом і взяті під захист. Також згаданими конвенціями регламентовані правила щодо їхньої охорони як під час бойових дій, так і у період окупації іноземної території.

15.04.1935 у Вашингтоні був підписаний Договір про захист художніх і наукових закладів та історичних пам'яток, так званий Пакт Реріха [2]. Згідно з міжнародним договором, історичні пам'ятки, музеї, наукові, художні, навчальні й культурні заклади під час війни мають бути нейтральними та користуватися повагою і захистом воюючих сторін (стаття 1). Також Пактом було встановлено використання спеціального розпізнавального знака — Прапора Миру.

Факти величезних втрат культурних цінностей під час бойових дій у ході Другої світової війни зобов'язали держав-членів ООН вжити всіх необхідних заходів для захисту культурних цінностей у випадку збройного конфлікту.

14.05.1954 в Гаазі було підписано Конвенцію про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (далі — Конвенція 1954 р.) і Протокол до неї [3; 4]. Саме на аналізуванні положень цього міжнародно-правового документа та його упровадженні до національного законодавства зупинимося детальніше.

Уперше у міжнародній практиці було визначено поняття культурних цінностей: рухомих (твори мистецтва, рукописи, книги; інші предмети художнього, історичного або археологічного значення; наукові колекції, важливі колекції книг та архівних матеріалів) і нерухомих (пам'ятки архітектури, мистецтва, історії, релігійні чи світські, археологічні місцезнаходження, архітектурні ансамблі), — що мають неопіненне значення для культурної спадщини кожного народу.

Також Конвенція 1954 р. передбачає обов'язковість сторін-учасників долучатися до підготовки ще у мирний час охорони культурних цінностей, розташованих на їхній території, від можливих наслідків збройного конфлікту, вживаючи необхідних на їхню думку заходів (стаття 3), і ввести відповідні положення в статуті або інструкції, якими користуються їхні війська, підготувати і створити служби або спеціальний персонал (стаття 7).

Зобов'язання України на здійснення відповідних превентивних заходів щодо підготовки ще у мирний час охорони культурних цінностей, які розташовані на її території, від можливих наслідків збройних конфліктів були закріплені Указом Президії Верховної Ради УРСР «Про ратифікацію Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 року» та протоколу до цієї конвенції (від 9.01.1957) [5]. При цьому варто зазначити, що зобов'язання щодо виконання положень конвенції та їхньої імплементації до національного законодавства взяли на себе водночас СРСР та Білоруська РСР (їхні ратифікаційні грамоти депоновані Генеральному директору ЮНЕСКО відповідно 4.01.1957 та 7.05.1957).

Водночас, говорити сьогодні про ефективне застосування Конвенції 1954 року у національному законодавстві на практиці ми не можемо. Реформування законодавства про охорону історико-культурного надбання щодо приведення його у відповідність до міжнародних стандартів затяглося до сьогоднішніх днів. Як і раніше, безліч питань щодо захисту і збереження культурних цінностей у випадку збройного конфлікту залишаються неврегульованими.

У законодавстві України про культуру відповідні позиції Конвенції не визначені (Закон України «Про культуру», Закон України «Про музеї та музейну справу», Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», Закон України «Про охорону культурної спадщини» тощо).

Для включення норм конвенції 1954 року до сфери внутрішньоправової дії важливе значення має ідентифікація матеріальних предметів як культурних цінностей у відповідності з класифікацією вищезазначеного міжнародного документа.

На початку незалежності України національним законодавством було передбачено створення Державного реєстру національного культурного надбання з метою обліку об'єктів матеріальної та духовної культури виняткової історичної, художньої, наукової чи іншої культурної цінності, що мають важливе значення для формування національної самосвідомості українського народу і визначають його внесок у всесвітню культурну спадщину (Закону України «Про музеї та музейну справу», постановою Кабінету Міністрів України від 12.08.1992 № 466 «Про затвердження Положення про Державний реєстр національного культурного надбання», наказ Міністерства культури «Про затвердження Порядку занесення унікальних пам'яток Музейного фонду України до Державного реєстру національного культурного надбання» від 25.10.2001 № 653, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14.02. 2002 за № 144/6432).

Таким чином, питання ведення та створення Державного реєстру національного культурного надбання в частині Музейного фонду України законодавчо врегульовано. Водночас, зважаючи на відсутність порядку електронного обліку музейних предметів Музейного фонду України та централізованого музейного сервера на базі Міністерства культури України, про введення норм Конвенції стосовно рівнів захисту культурних цінностей (загальний або спеціальний) говорити не доводиться. З огляду на це, підготовка пропозиції щодо внесення цінностей до Міжнародного реєстру культурних цінностей [3, ст. 8] на сьогоднішній день не є можливою.

У межах правової системи України на сьогодні не введені норми, які передбачають персональні ступені відповідальності посадовців окремих відомств і визначення виконавців, що мають забезпечувати охорону культурної спадщини у випадку збройного конфлікту. Не розроблено інструкцій, де відображені емблеми, які мають використовуватися у планах захисту культурних цінностей (їхня евакуація, докладний опис обов'язків осіб, котрі забезпечують захист культурних цінностей), правила підготовки персоналу та ідентифікації картки співробітника, який відповідає за захист культурних цінностей.

Також не встановлений зв'язок між державними органами влади, відповідальними за збереження культурного надбання. Зокрема, не розроблені спільні рекомендації дій працівників сфери культури (музейників, експертів) та командного складу Збройних Сил України для забезпечення охорони культурних цінностей у випадку збройного конфлікту.

Якщо розглядати воєнне законодавство України, то, на жаль, у ньому положення Конвенції 1954 року взагалі не враховані.

Водночас, Конвенція та її вимоги були поширені і популяризовані серед українських військовослужбовців завдяки публікації «Право війни: Порадник для командного складу Збройних Сил України» (К., 1996) [6]. Цей посібник мав на меті ознайомити військовослужбовців усіх військових звань з базовою інформацією про положення міжнародного документа, що дозволить застосовувати їх під час збройного конфлікту. Зокрема, у згаданому виданні були відображені відповідні стандарти про персонал, призначений для захисту культурних цінностей, та про застосування розпізнавального знака, який застосовується для позначення культурних цінностей, що перебувають під спеціальним захистом. На останній позиції зупинимося більш детально.

Статтею 6 Конвенції 1954 р. регламентовано, що з метою полегшення ідентифікації культурних цінностей, вони можуть бути позначені розпізнавальним знаком.

Варто зазначити, що міжнародно-правові основи захисту культурних цінностей у випадку збройного конфлікту та застосування розпізнавального знака були вперше сформульовані, зокрема, у Конвенції про бомбардування морськими силами під час війни (IX Гаазька конвенція) від 18.10.1907. Так, статтею 5 закріплюється обов'язковість позначення культурних цінностей розпізнавальним видимим знаком (незалежно від рівня його захисту) у вигляді великого прямокутника, розділеного діагоналлю на два трикутники, з яких верхній чорного кольору, а нижній — білого. Однак, як зауважив фахівець із цього питання Д. Бабекін, ця норма не уточнена, адже згідно з нею можливі чотири різних варіанти нанесення розпізнавального знака (рис. 1). Вона потребує як певної уніфікації, так і диференціації.

Наступним етапом у реформуванні міжнародно-правових норм щодо регулювання застосування розпізнавального знака стало підписання 15.04.1935 «Договору про захист художніх і наукових закладів та історичних пам'яток» (Пакт Реріха). Згідно зі статтею 3 цього міжнародного документу, для ідентифікації пам'яток і закладів можна застосовувати розпізнавальний прапор (Прапор Миру), де зображене червоне коло, усередині якого на білому тлі розташовані три червоні кола (рис. 2).

Конвенція 1954 року стала логічним завершенням вищеокресленого процесу формування розпізнавального знака і замінила всі попередні, які раніше застосовувалися для позначення культурних цінностей (ст. 36).

Замість запропонованого Реріхом знака захисту у вигляді Прапора Миру був затверджений інший розпізнавальний знак. Це щит, загострений знизу, розділений на чотири частини синього та білого кольору (щит складається з квадрата синього кольору, один із кутів якого вписаний у загострену частину щита, і синього трикутника над квадратом; квадрат і трикутник розмежовуються з обох боків трикутниками білого кольору) [3, ст. 16] (рис. 3).

Конвенцією 1954 р. встановлена система позначень, якою визначаються умови для одноразового або триразового застосування знака (рис. 4). Проте структурування принципів вживання тих чи інших окреслених вище малюнків-емблем для відзначення певних видів культурних вантажів в Україні під час збройних конфліктів та військових дій у мирний період так і не було здійснене.

Конвенцією не встановлене обов'язкове вживання розпізнавального знака на культурні цінності, що не перебувають під спеціальним захистом. Окрім цього, він може застосовуватись одноразово для ідентифікації персоналу, призначеного для охорони культурних цінностей та посвідчень керівних осіб і виконавців, на яких покладено функції контролю й охорони культурних цінностей.

Поза тим, міжнародний документ зобов'язує позначати культурні цінності та транспорт із культурними цінностями, які перебувають під спеціальним захистом, імпровізовані укриття для їхнього захисту у випадку збройного конфлікту.

В Україні, порівняно з країнами ЄС, розпізнавальний знак Конвенції, на жаль, не використовується.

З огляду на те, що Конвенція була ратифікована Україною ще 1957 р., її норми до цього часу не стали частиною національного законодавства. При цьому, у Законі України «Про музеї та музейну справу», Законі України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» немає конкретних положень захисту рухомих культурних цінностей у надзвичайних ситуаціях. Відсутня і норма про заборону вивезення культурних цінностей з території, окупованої під час збройного конфлікту.

Особливо відчутними правові лакуни у національному законодавстві стали у ситуації з виставковим проектом «Крим — золотий острів у Чорному морі», який здійснювався у період липень 2013 — січень 2014 рр. у Рейнському Крайовому музеї міста Бонн (Німеччина) та, за контрактом, продовжується з лютого до травня 2014 року у Музеї Алларда Пірсона — археологічному музеї Амстердамського університету (Нідерланди).

На виставці представлено понад 550 археологічних експонатів періоду III ст. до н. е. — VII ст. н. е. (за оцінкою їхньої страхової вартості у сумі близько 1,5 млн. євро) з чотирьох кримських музеїв — Центрального музею Тавриди, Бахчисарайського і Керченського історико-культурних заповідників, Національного заповідника «Херсонес Таврійський» та одного київського — Музею історичних коштовностей України [7].

Але з огляду на ситуацію, яка склалася в Україні, а саме на окупацію Автономної Республіки Крим Росією, постало питання: куди повертати ці експонати?

Усі перелічені археологічні знахідки, представлені до огляду на виставці, отримані у результаті археологічних досліджень.

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про охорону археологічної спадщини», знахідки є державною власністю, підлягають передачі на зберігання до фондів музеїв, у яких зберігаються музейні колекції і предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України.

Згідно зі ст. 15 Закону України «Про музеї та музейну справу», Музейний фонд України є національним багатством, невід'ємною складовою культурної спадщини України, що охороняється законом.

При цьому, відповідно до укладених двосторонніх контрактів, іноземна сторона гарантує своєчасне повернення експонатів до музеїв. Водночас, сторони звільняються від відповідальності за часткове або повне невиконання обов'язків, якщо воно було викликано внаслідок, зокрема, воєнних дій, актів уряду тощо. У будь-якому випадку, сторони усвідомлюють, що експонати виставки є національним надбанням України та світової цивілізації, і вживатимуть усіх можливих заходів, аби уникнути їхньої втрати або пошкодження [8].

З огляду на імовірну загрозу знищення, пошкодження чи руйнування тимчасово вивезених музейних предметів при поверненні їх до зазначених кримських музеїв, Мінкультури оприлюднило свою позицію та підкреслило важливість їхнього повернення не до кримських музеїв, а до міста Києва.

У цьому зв'язку державою було вжито невідкладних дій з урегулювання питання захисту національних інтересів у царині порядку передачі музейних предметів державної частини Музейного фонду України, зокрема за умов наявності загрози їхнього знищення, втрати, пошкодження чи руйнування. 23.03.2014 постановою Кабінету Міністрів України було прийнято рішення про внесення змін до «Положення про музейний фонд України», де передбачено, що у разі настання обставин непереборної сили або наявності загрози знищення, втрати, пошкодження чи руйнування музейних предметів державної частини Музейного фонду України рішення про їхню передачу на постійне або тимчасове зберігання, зміну строку тимчасової передачі або повернення таких предметів, переданих на тимчасове зберігання за межами України з метою їхнього експонування на виставках, проведення реставрації або наукової експертизи, приймається Мінкультури.

Беручи до уваги факт оголошення кримською владою рішення про те, що культурні цінності, віднесені до фондово-облікової документації музейних фондів півострова, є власністю Криму (постанова т. зв. Державної Ради Республіки Крим від 26.03.2014), в інтернет-виданні «Корреспондент.net» від 2.04.2014 спеціальний представник президента Росії з міжнародного культурного співробітництва Михайло Швидкой заявив, що археологічні предмети мають повернутися до Криму.

Водночас, у своїй резолюції Генеральна Асамблея ООН, в тому числі, закликає не визнавати будь-яку зміну статусу Автономної Республіки Крим та міста Севастополя на підставі референдуму 16.03.2014 та утримуватися від будь-яких дій або кроків, які можна було б витлумачити як визнання будь-якого такого зміненого статусу [9].

Як вище зазначалося, Росія також ратифікувала Гаазьку конвенцію 1954 р. і протокол до неї. Відповідно до ст. 5 Конвенції, договірною стороною, яка окупує цілком або частково територію іншої договірної сторони, мусить, по спроможності, підтримувати зусилля компетентних національних органів окупованої території, щоб забезпечити охорону і збереження її культурних цінностей. У разі, коли необхідне термінове втручання для збереження культурних цінностей, розташованих на окупованій території та пошкоджених під час воєнних операцій, і якщо компетентна національна влада не може цього забезпечити, держава-окупант вживає, наскільки це можливо, найнеобхідніших заходів з охорони цих цінностей у тісній співпраці із зазначеною владою.

Насправді бачимо зовсім інший підхід до ситуації, що склалася. Адже самопроголошена влада в Криму керується у своїх діях положеннями Конвенції про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню і передачі прав власності на культурні цінності 1970 р., вважаючи, що кожна держава зобов'язана охороняти надбання, яке складається із культурних цінностей, що перебувають на його території, від небезпек крадіжки, таємних розкопок і незаконного вивезення.

Варто підкреслити, що відповідно до принципів міжнародної співпраці України у сфері охорони археологічної спадщини (ст. 21 Закону України «Про охорону археологічної спадщини») держава дбає про налагодження і розвиток співробітництва з іноземними державами та міжнародними організаціями для запобігання незаконним ввезенню, вивезенню і передачі права володіння на рухомі предмети, що походять з об'єктів археологічної спадщини.

На сьогоднішній день Міністерство культури України погодило прохання нідерландської сторони щодо продовження терміну експонування археологічних експонатів з українських музеїв в археологічному музеї Амстердамського університету. Після закінчення строку експонування музейні предмети будуть повернені до Києва.

Згідно зі статтею 1 Гаазької конвенції відповідні заходи із захисту національного культурного надбання рекомендовано здійснювати у мирний час. Багато європейських країн (наприклад, Фінляндія, Ліхтенштейн, Норвегія, Іспанія) й досі не використовують розпізнавальний знак спеціального або посиленого захисту через різні об'єктивні і суб'єктивні причини та обставини.

З огляду на нестабільність політичного стану в Україні та імовірну загрозу пошкодження або втрати культурних цінностей, 21.02.2014 був підписаний протокол про створення Національного комітету Блакитного Щита. Українське представництво авторитетної міжнародної організації (Міжнародного комітету Блакитного Щита (ICBS)), покликаної захищати культурну спадщину від загрози збройних конфліктів та стихійних лих, очолив Микола Яковина (президент ICOMOS Україна).

Новостворена організація негайно включилася в діяльність міжнародної спільноти, запропонувавши ЮНЕСКО та Міжнародному комітету Блакитного Щита документи про пам'ятки в зоні збройного конфлікту в Україні, зокрема про сплюндровані фонди Музею історії міста Києва.

(Зліва направо.) Рис. 1. Розпізнавальний знак, застосований Конвенцією про бомбардування морськими силами під час війни (IX Гаазька конвенція) від 18 жовтня 1907 року.

Рис. 2. Розпізнавальний знак, застосований у «Договорі про захист художніх і наукових закладів та історичних пам'яток» (Пакті Реріха).

Рис. 3. Розпізнавальний знак, введений Конвенцією про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 року.

Рис. 4. Одноразове або триразове використання розпізнавального знака, застосованого Конвенцією про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 року

Своєчасні спільні й скоординовані дії державних органів влади, відповідальних за збереження культурного надбання, забезпечать захист культурних цінностей і зорієнтують у конкретних кроках ті категорії фахівців, які працюють з такими цінностями. Перші кроки зі збереження культурних цінностей на законодавчому рівні та створення Національного комітету Блакитного Щита вже зроблено. На поточному етапі необхідно створити робочу групу або й окремі комітети при Верховній Раді, що забезпечить координацію дій представників силових відомств, дипломатичного корпусу, музейників, експертів і чиновників з переміщення культурних цінностей, направлену на збереження національного надбання.

Крім того, слід виробити і задекларувати чітку позицію держави на законодавчому рівні з приводу практичних заходів, спрямованих на захист культурних цінностей територій, що опинилися у межах воєнного конфлікту; започаткувати курси з інструктажу та підготовки відповідного персоналу; інформувати населення та керівництво музеїв та інших закладів культури про послідовність дій і специфіку праці під час збройного конфлікту та часу колонізації (уніформа супроводу, розпізнавальні візуальні знаки та їхні світлокольорові імпульси-замінники, відповідальність за протизаконне нанесення спеціальних позначок на вантажі, не зазначених у відповідних переліках тощо). Тема потребує подальшої ретельної уваги фахівців різних рівнів і напрямів знань.

1. Рекомендація про охорону рухомих культурних цінностей [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_727. — Дата доступу: 07.05.2014.

2. Договір про захист художніх і наукових закладів та історичних пам'яток (Пакт Реріха) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_191. — Дата доступу: 07.05.2014.

3. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_157. — Дата доступу: 07.05.2014.

4. Протокол про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_722. — Дата доступу: 07.05.2014.

5. Хронологічне зібрання законів, указів президентів Верховної Ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР. Т. 3 (1957—1958 рр.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?hrono&inyear=1957>. — Дата доступу: 07.05.2014.

6. Право війни: poradnik для командуючого складу Збройних сил України (Міністерство оборони України) / Упоряд. О. Боков. — К., 1996.

7. Відділ контролю управління регіональних представників з питань охорони культурної спадщини та переміщення культурних цінностей Міністерства культури України. Матеріали щодо повернення до України археологічних експонатів з кримських музеїв, що тимчасово експонуються на виставці в Амстердамі. Справа з питань повернення до України археологічних експонатів з кримських музеїв, що тимчасово експонуються на виставці в Амстердамі. Київ, 2014 р.

8. Там само. Матеріали щодо повернення до України археологічних експонатів з кримських музеїв, що тимчасово експонуються на виставці в Амстердамі (копія контракту між Національним заповідником «Херсонес Таврійський» та Рейнським Крайовим музеєм міста Бонн). Справа з питань повернення до України археологічних експонатів з кримських музеїв, що тимчасово експонуються на виставці в Амстердамі. Київ, 2014 р.

9. General Assembly of the United Nations. Prevention of armed conflict: strengthening the role of mediation in the peaceful settlement of disputes, conflict prevention and resolution. Territorial integrity of Ukraine [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://vienna.mfa.gov.ua/mediafilesccc/files/misc/A-68-L.39.pdf>. — Дата доступу: 07.05.2014.

10. Україна в міжнародно-правових відносинах / Відп. ред. Ю. С. Шемшученко, В. І. Акуленко. — К., 1997. — Кн. 2: Правова охорона культурних цінностей

Анотація. Стаття присвячена актуальній на сьогоднішній день проблемі захисту і збереження національних культурних цінностей у зв'язку з воєнним конфліктом. Розглядаються міжнародно-правові засади такого захисту цінностей. Аналізується ступінь імплементації норм Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 року та протоколу до неї у законодавстві України. Охарактеризовані ключові етапи застосування розпізнавальних знаків до культурних цінностей. Наголошено на необхідності захисту національного культурного надбання як культурної спадщини нашої держави, зокрема, і загальної спадщини людства загалом. Питання висвітлене в контексті історіософського та культурологічного світобачення.

Ключові слова: Гаазька конвенція 1954 року, збройний конфлікт, розпізнавальний знак, Україна, культура.

Аннотация. Статья посвящена актуальной на сегодняшний день проблеме защиты и сохранения национальных культурных ценностей в связи с военным конфликтом. Рассматриваются международно-правовые основы такой защиты ценностей. Анализируется степень имплементации норм Конвенции о защите культурных ценностей в случае вооруженного конфликта 1954 года и протокол к ней в законодательство Украины. Охарактеризованы ключевые этапы применения отличительных знаков к культурным ценностям. Подчеркнута необходимость защиты национального культурного наследия как культурного достояния нашего государства, в частности, и всеобщего достояния в целом. Вопрос освещён в контексте историсофского и культурологического мировоззрения.

Ключевые слова: Гаагская конвенция 1954 года, вооружённый конфликт, отличительный знак, Украина, культура.

Summary. Article studies the urgent issue of protection and preservation of national cultural values in connection with the military conflict. International legal basis of such protection of values is covered. Extent of implementation of standards of the Convention on protection of cultural values in case of armed conflict of 1954 and the protocol to it in the legislation of Ukraine is analyzed. Key stages of application of distinctive signs to cultural values are characterized. Need of protection of a national cultural heritage as cultural property of our state, in particular, and general property as a whole is emphasized. The question is taken up in a context of historical and cultural outlook.

Keywords: Hague convention of 1954, armed conflict, distinctive sign, Ukraine, culture.